

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Махортов Ю.О. Сучасний стан і перспективи розвитку фермерства в Україні / Ю.О.Махортов, В.Л. Дмитренко // Вісник аграрної науки. - 2003. - №6. - С. 73-76.
2. Вініченко І.І. Регіональний аспект розвитку фермерства / І.І. Вініченко, Л.І. Рева // Ефективна економіка. - 2012. - № 3. - С. 28-33.
3. Липчук В.В. Оцінка розвитку фермерства в регіонах України / В.В. Липчук, Л.Б. Гнатишин // Економіка АПК. - 2010. - № 12. - С.47-53.
4. Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств / Ю.О. Капітанець // Інноваційна економіка. - 2009.- №3. - С.141-144.

УДК: 338.439.5:634:(477)**ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ АСПЕКТІВ
РОЗМІЩЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА
ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

*Грановська Л.М. – д.е.н., професор,
Сакун К.В. – аспірант, Херсонський ДАУ*

Постановка проблеми. Україна має значні переваги перед сусідніми державами за природноекономічним потенціалом для високоефективного ведення товарного садівництва. На розвиток і розміщення садівництва крім ґрунтово-кліматичних умов, впливають розміщення промисловості, місцезнаходження і відстань до великих міст і промислових центрів, густина населення, наявність переробної промисловості, розвиненість транспортної мережі та ринкової інфраструктури. Тому подальший розвиток виробництва плодово-ягідної продукції потребує здійснення комплексу заходів щодо підвищення його ефективності.

Стан вивчення проблеми. Питанням стабілізації і розвитку галузі садівництва присвячені роботи О.М.Шестопаля, О.Ю.Єрмакова, В.В. Юрчишина, А.І.Шумейка, П.В.Кондратенка, В.А.Рульєва та інших. Однак з огляду на особливості і тенденції сучасних змін у розвитку промислового садівництва України, пов'язаних з трансформаційними процесами в економіці, посиленням конкуренції між світовими товаровиробниками плодово-ягідної продукції, а також обґрунтування поширення інноваційно-інтенсивних технологій її виробництва набувають виняткової актуальності.

Завдання та методика дослідження. Метою досліджень є обґрунтування теоретичних положень розміщення виробництва та розробка практичних пропозицій щодо підвищення ефективності розвитку промислового садівництва та ринку конкурентоспроможної плодово-ягідної продукції.

Результати дослідження. Теоретичні основи розміщення виробництва були розроблені у XIX ст. на засадах географічного детермінізму та енвайрон-

менталізму. Уже тоді ця проблема розглядалася з огляду на ринкові умови господарювання, де визначальним є одержання прибутку.

Серед прибічників теорії розміщення виробництва були І.Фон Тюнен, А.Вебер, А.Льош, В.Кристалер, В.Ізард. Засновником теорії розміщення виробництва вважається І.Г. Фон Тюнен („Ізольований стан Фон Тюнена“). До основних чинників, що впливають на розміщення виробництва, він відносив обсяг транспортних витрат. Згідно з цією схемою розміщення сільськогосподарського виробництва можливо здійснювати за допомогою кола та концентричних кілець, де місто й ринок збуту розташовані у центрі території, тобто у центрі кола. А.Вебер („Теорія розташування промисловості Альфреда Вебера“) як засновник теорії „промислового штандорта“ вперше здійснив аналіз розташування промисловості, суть якого полягає в тому, що джерела сировини та споживачі продукції знаходяться у різних місцях виробництв. За допомогою трикутника він визначив оптимальну точку розташування місця виробництва, в якій транспортні витрати будуть мінімальними за умови однакових виробничих витрат. Вершинами цього трикутника, на думку А.Вебера, є пункти сировини та споживання [1].

Основним недоліком теорії А.Вебера, на нашу думку, є те, що він розглядав модель ізольованого господарства в умовах досконалої конкуренції, тобто виключив можливість впливу розміщення виробництва на попит продукції. А.Льош вказував, що „міркування А.Вебера мало припустимі там, де сільськогосподарський сектор невеликий, наприклад у багатих країнах чи країнах, які імпортують продовольство. Його тлумачення засноване тільки на одному факторі: впливу розміщення виробництва на споживання“. Уперше вплив попиту продукції на розміщення виробництва проаналізував саме А.Льош („Економічна теорія розташування“, „Географічне розміщення господарства“). Він підкреслював, що необхідно „розглядати ринкові зони, які виникають не в результаті яких би не було різниць у природному середовищі державного устрою, а у підсумку взаємодії чисто економічних сил, одна частина яких направлена на концентрацію, а друга – на розосередження. До першої групи повинні бути віднесені усі переваги, які обумовлені спеціалізацією та масовим виробництвом, до другої – економія на транспортуванні, пов'язана із багатогалузевим виробництвом“. В. Кристалер, на відміну від А.Льоша, стверджував, що методологічно підходи до розташування міст відрізняються від підходів до розміщення галузей. Йому належить теорія „центрального населеного пункту“, який забезпечує навколишнє середовище послугами та товарами. В. Кристалер („Розташування міст у Південній Німеччині“) запропонував ієрархічну модель залежності населених пунктів від центрального міста за умов його функціонального значення і ступеня впливу на простір [6].

Ідею оптимального розміщення виробництва вивчали й радянські вчені. У 20-ті роки ХХ ст. з'являються концепції, які одержали в науковій літературі того часу назву „транспортної орієнтації“, „орієнтації на робочу силу“, „сировинної орієнтації“. Концепцію „транспортної орієнтації“ розвивали С.Бесонов, „орієнтацію на робочу силу“ – В.Жуковський, „сировинної орієнтації“ – А.Гінзбург і В.Михайлов [2].

Із спектра галузей рослинництва галузь садівництва визнається, безперечно, як одна з найскладніших. По-перше, в економічному плані земля під сада-

ми нероздільно пов'язана з основними засобами виробництва (залишкова вартість багаторічних насаджень). Існує проміжок часу між інвестуванням у створення садів й отриманням віддачі на вкладені кошти. По-друге, у технологічному плані садівництво потребує врахування особливостей формування породно-сортового складу насаджень, пов'язаних з природнокліматичними умовами виробництва, великою інтенсивністю механізованих робіт. По-третє, у соціальному плані садівництво потребує значної кількості робочої сили в обмежені періоди часу, але це додаткові робочі місця, що має велике значення в умовах реформування аграрного сектора економіки при скороченні попиту на робочу силу.

Проблема подальшого розвитку й розміщення промислового садівництва має вирішуватися за допомогою оцінки адаптації цієї галузі до комплексу природних й економічних умов зони, підзони та конкретного господарства.

О.Єрмаков вказує, що сади та ягідники можуть забезпечити потрібний ефект і краще виявити свої потенційні можливості тільки за умови найбільшої відповідності природних чи штучно створених умов їх біологічним особливостям та вимогам [1].

Питання вдосконалення розміщення виробництва плодової та ягідної продукції в ринкових умовах повинно вирішуватися не тільки з урахуванням природнокліматичних умов й раціонального використання природних ресурсів, наявності переробних підприємств і плодосховищ, ринкового попиту на плодову продукцію, а передбачати створення роздрібних і оптових ринків, агроторгових домів, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. На розміщення садів значною мірою впливає наявність міст і промислових центрів, які, з одного боку, зумовлюють необхідність зосередження біля них виробництва малотранспортабельної продукції, а з іншого – мають змогу забезпечувати потребу садівництва у робочій силі в період збирання врожаю шляхом залучення трудових ресурсів міст.

У різні періоди ці питання поглиблено вивчали В.Юрчишин, Д.Чухно, В.Майдебура, О.Єрмаков, В.Рульєв. Так, В.Майдебура вказує, що „розміщення сільськогосподарських структур необхідно планувати з урахуванням скорочення перевезень, максимального забезпечення свіжими плодами та ягодами як сільського, так і міського населення”. А.Шумейко визначив чотири фактори оцінки пріоритетності розміщення плодово-ягідного виробництва: ступінь насичення ринку продуктами, вплив на ефективність виробництва, можливості економії ресурсів, екологічні наслідки.

У зв'язку з цим привертають увагу обґрунтовані міркування та висновки Д.Чухно, який наголошує на тому, що дані існуючого розміщення плодових порід дозволяють судити не тільки про те, як географічно розташувались ті чи інші плодові культури, в яких районах досягнута найбільша щільність насаджень, а й зробити висновки про подальший розвиток промислового садівництва з урахуванням спеціалізації насаджень, які забезпечують найбільшу товарність плодової продукції.

Для створення промислових насаджень особливо цінних порід і сортів такої культури слід розміщати в районах, найбільш сприятливих для їх вирощування, беручи до уваги інтереси спеціалізації садівництва та інтереси розвитку окремих культур й не займаючи площі під породами, які можуть успішно ви-

рошуватись у будь-якому іншому районі області чи країни. Така точка зору, на наш погляд, не втратила своєї актуальності і в ринкових умовах і є однією з найбільш прийнятних для сучасних умов розвитку садівництва.

По суті, узагальнений висновок стосовно цієї проблеми дає В.Юрчишин, вказуючи, що "найкращі результати в розвитку садівництва досягаються при найбільш раціональному розміщенні насаджень, повному використанні природних умов, урахуванні особливостей цієї галузі й постійній увазі до неї" [6].

При розгляді проблем розміщення виробництва плодової продукції необхідно звернути увагу на питання спеціалізації виробництва, яка забезпечує раціональне використання виробничих ресурсів, зниження собівартості плодово-ягідної продукції, а також зумовлює підвищення ефективності виробництва. Зокрема, зональна спеціалізація сільськогосподарського виробництва сприяє кращому використанню природних умов досліджуваної області, досягненню максимальних показників у виробництві плодової продукції.

Характеризуючи ряд особливостей спеціалізації виробництва плодової продукції, В.Майдебура підкреслює, що спеціалізація веде до підвищення рівня концентрації та інтеграції з переробною промисловістю. О.Єрмаков акцентує увагу на тому, що функціонування садівничих підприємств можливе лише в тому випадку, коли господарська спеціалізація є логічним продовженням територіального розміщення чи зональної спеціалізації галузі [4].

Як відомо, серед продуктів харчування особливе місце займає плодова продукція, яка постачає організм людини основними вітамінами та мінеральними речовинами. Нестача їх у щоденному раціоні харчування, тим більше відсутність, приводить до серйозних наслідків. Достатнє їх споживання забезпечує масову профілактику здоров'я населення, поліпшує роботу харчотравного тракту, кровотворних органів і судинної та нервової системи. Разом з тим, з підвищенням матеріального добробуту населення змінюється структура споживання: зменшується частка хліба та картоплі, а плодів, ягід і овочів – збільшується, на чому й наголошує П.Кондратенко [5]. Такої ж думки дотримується і В.Майдебура, який більшу увагу акцентує на споживанні плодово-ягідної продукції. Зокрема, він вказує на необхідність продовження періоду споживання плодів та ягід у свіжому вигляді за рахунок тривалішого їх зберігання і заморожування, а також на тенденцію до підвищення попиту споживачів на ранні сорти зерняткових і кісточкових плодів та ягід, збільшення попиту на високоякісну продукцію, особливо на яскраво забарвлені та крупні вирівняні плоди і ягоди.

Українським науково-дослідним інститутом гігієни харчування розроблені норми споживання плодів та ягід. У розрахунку на одну особу на рік вони становлять 79 кг плодів і ягід, у тому числі яблук – 50, груші й айви – 7,5, сливи – 7, вишні та черешні – 6, абрикосів – 2, персику – 1, горіхів – 1,5 і ягід – 4 кг. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щоденний раціон людини повинен включати не менше 400-500 г свіжих плодів і овочів.

У цьому напрямі у різні роки вели дослідження А.Ткач, В.Свободін, Н.П. Касьянова, В.Мілосердов, В.Андрієвський, Н.Сеперович, О.Єрмаков, В.Рульєв. Низький рівень споживання та виробництва вітчизняних продуктів харчування є наслідком низького рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва, відсталості системи і глибини переробки сільськогосподарської продукції.

Вказується також на нерозвиненість інфраструктури продовольчого ринку, сервісного й інформаційного забезпечення його суб'єктів, неконтрольовані поставки продуктів харчування за імпортом.

В умовах нерозвиненості ринкової інфраструктури необхідно розглядати питання ефективного плідівництва з позиції інтегрованого підходу, тобто до балансу виробництва і споживання продовольства, який є у будь-якій країні з ринковою економікою. Так, починаючи з травня, коли надходять для споживання свіжі суниця й черешня, до вересня-жовтня є можливість забезпечити постачання свіжих плодів і ягід, а наявність у насадженнях зимових сортів яблук і груш продовжує строк споживання фруктів до травня-червня наступного року з плодосховищ.

Зокрема, П.Т.Саблук, Ю.С.Коваленко, В.І.Криворучко, розглядаючи питання впливу інтеграційних процесів на удосконалення організації сільськогосподарського ринку, вказують, що на становлення структури продовольчого ринку вони справляють досить відчутний вплив. Вертикальна інтеграція сприяє більш чіткому відокремленню продуктових підкомплексів, як специфічних складових національного продовольчого комплексу. Разом з тим, інтеграційні процеси у сфері формування продовольчих ресурсів в умовах ринку мають досить багатоплановий характер, розвиток яких здійснюється від створення простих до більш складних інтегрованих систем, функціонування виробничих структур за участю кількох територіально близько розташованих підприємств сільськогосподарського і промислового виробництва та транснаціональних формувань [7].

Вертикальна інтеграція ніби дещо деформує ринкове середовище, звужуючи можливості та свободу партнерів у поведінці на ринковій арені, тобто виборі напрямів і місць купівлі чи збуту продукції, діє ніби проти традиційних принципів ринку. Проте це компенсується істотним зменшенням ринкового ризику, зростанням гарантій збуту й одержання доходів. Розвиток інтеграції повинен бути спрямований на забезпечення господарської самостійності підприємств; багатокладність форм власності; розвиток головних асоціативних агропромислових формувань і, в результаті, на ефективність результативних процесів.

В.Зіновчук вважає, що одним із шляхів здійснення інтеграції для повнішого задоволення економічних інтересів окремих підприємств і суспільства є кооперування аграрних підприємств через добровільну централізацію частини їх ресурсів з метою створення екологічно безпечного спільного агропромислового підприємства, раціонального за розмірами і з глибокою переробкою сировини, що забезпечує виробництво конкурентоспроможної за якістю і ціною кінцевої продукції [8]. У кінцевому результаті мета і зміст економічних перетворень в АПВ полягають у створенні таких організаційно-виробничих інтегрованих формувань, які здатні успішно конкурувати на внутрішньому і зовнішньому агропродовольчому ринку, спроможні на активну підприємницьку та маркетингову діяльність.

Висновки та пропозиції. Теоретичне узагальнення аспектів розміщення та розвитку садівництва дає підстави зробити висновок, що тенденція переходу сільськогосподарських підприємств, які виробляють плодово-ягідну продукцію, до ринкових умов відіграла негативну роль у формуванні ринку цієї про-

дукції. Для ефективного розвитку садівництва, розміщення виробництва має відповідати не тільки природнокліматичним, організаційним й економічним умовам, але й передбачати задоволення потреб населення за наявності ринкової інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ермаков А.Е. Развитие и эффективность садоводческих предприятий разных форм хозяйствования: монография / А.Е. Ермаков. – К., 19997. – 278 с.
2. Єрмаков О.Ю. Методологія економічного дослідження організаційних форм виробництва / О.Ю. Єрмаков // Економіка АПК. – 2003. - №1. – С. 31-37.
3. Рульєв В.А. Економічні проблеми розвитку садівництва України / В.А. Рульєв. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. –360 с.
4. Экономика и организация садоводства / [Майдебуря В.И., Шестопаля А.Н., Ермаков А.Е. и др.]; под ред. В.И. Майдебуря. – К.: Урожай, 1985. - 264 с.
5. Економіка та організація промислового садівництва України: моногр. / [О.М. Шестопаля, В.А. Рульєв, П.В. Кондратенко та ін.]; за ред. О.М. Шестопаля; ІС УААН. – К.: ІАЕ УААН, 2010. – 334 с.
6. Юрчишин В.В. Экономика садоводства. / В.В.Юрчишина – К.: Урожай, 1972. – 240 с.
7. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії і методології / Саблук П.Т., Малік М.Й. Валентинов В.А. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
8. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. [2-ге вид., доп. и перероб]. – К.: Логос, 2001.-380 с.

УДК 330.44+330.46.

АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ В БАНКАХ

Кірюшатова К.В. – аспірант, Херсонський НТУ

Постановка проблеми. Було поставлено завдання виявити основні аспекти підвищення рейтингу банків в умовах кризи. Для цього були досліджені шляхи підвищення конкурентоспроможності банків.

Конкурентоспроможність банку - це здатність банків конкурувати зі своїми суперниками, які надають на тих же ринках аналогічні послуги або прагнуть проникнути на ці ринки.

У конкурентній боротьбі за оволодіння ринками та залучення клієнтів компанії використовують:

- рекламу;
- зниження процентних ставок;
- підвищення якості та зручності послуг, що надаються;
- задоволення запитів окремих груп клієнтів [1].

Конкурентоспроможність комерційного банку в сучасних умовах визначається ступенем його відповідності потребам клієнтів і високими темпами